

Hans Vammen
25. juni 1940 – 17. maj 2017

AF
JES FABRICIUS MØLLER & ANDERS HOLM RASMUSSEN

Hans Nicolaj Møller Vammen blev cand.phil. i historie i 1969 og blev samme år ansat som amanuensis – 1973 lektor – på det daværende Historisk Institut, hvor han virkede til sin pensionering i 2005. Allerede i 1967 tog han guld for besvarelsen af Københavns Universitets pris-spørgsmål for 1966 i historie B: J.F. Schou som politiker. Bedømmer var Povl Bagge.

Hans Vammen var en markant skikkelse på instituttet. Hans fagområde var 1800-tallets danmarkshistorie, både den politiske historie og mentalitets- eller idéhistorien samt historisk metode og teori. Det var ikke tilfældigt, at der hang et fotografisk portræt af Kristian Erslev på

hans kontor. Til genoptrykket fra 1987 af Erslevs *Historisk Teknik*, der på dette tidspunkt stadig var lærebog i historisk metode, skrev han sammen med Kai Hørby efterskriftet. Han var igennem årene en meget vellidt underviser og vejleder. Efter sin pensionering virkede han i mange år i universitetsfaget histories censorkorps, et embede, som han røgtede med både omhu og menneskelighed.

Hovedværket i det, som Vammen selv omtalte som sit „lidet omfattende historiske forfatterskab“, er monografien *Den tomme stat* fra 2011, der er et forsøg på at forklare baggrunden for krigen i 1864. Vammen betragtede den politiske udvikling op til krigen som en kombination af uheldige omstændigheder, inkompetence og ansvarsløshed fra aktørernes side. Den er en prosopografisk undersøgelse – en genrebetegnelse, som Vammen ikke selv anvendte – en kollektivbiografi om de personkredse, som Vammen betragtede som udslagsgivende. Den er bygget på et gennem mange års arkiv- og litteraturstudier oparbejdet kendskab til de enkelte personligheder. Når man drøftede perioden med ham, kunne man få det indtryk, at der var tale om personlige bekendtskaber. Hans metode var – i kombination med den skarpslebne kildekritik – den hermeneutiske indlevelse. Han oversatte og skrev en kommentar helt i emnets ånd til Wilhelm v. Humboldts *Über die Aufgabe des Geschichtschreibers*, udgivet i Historisk Instituts kortlivede skriftserie *Tekst og Teser*, nr. 5, 2001. I sin tilgang til stoffet kunne han være noget håndfast psykologiserende, når han f.eks. pegede på, at „skurke“ (Vammens egne anførselstegn) i historien var understimulerede: „Goldheden i deres personlige ungarleliv kompenseredes af deres rastløse arbejde. De var alle nært knyttede til deres mødre, som de boede sammen med til det sidste.“ (*Den tomme stat*, s. 328. Se også Claus Friisbergs anmeldelse i *Historisk Tidsskrift*, 2011:2, s. 587ff.)

Vammens mest indflydelsesrige arbejde og lidt af en nyklassiker i den hjemlige historiske litteratur var hans studie af martsdagene i København 1848 (”Casino 1848“, *Historisk Tidsskrift*, 1988:2), der præsenterede en omtolkning af enevældens fald, Treårskrigen og Junigrundlovens tilblivelse, som de fleste siden har tilsluttet sig. Skarpsindigt identificerede Vammen den underforståede antagelse i store dele af litteraturen, at martsbevægelsen var en reaktion på et slesvig-holstensk oprør. Han sandsynliggjorde imidlertid, at de nationalliberale med Lehmann i spidsen bevidst og mod bedre vidende manipulerede den københavnske opinion med henblik på at opnå et regeringsskifte. Konsekvensen af Vammens analyse er, at forfatningskravet må ses som et middel til at opnå et politisk formål snarere end formålet i sig selv, og at oprøret i hertugdømmerne og dermed Treårskrigen var en logisk konsekvens af og ikke en forudsætning for begivenhederne i København.

Hans Vammen hørte i 1969 til de unge venstreorienterede løver – dem var der ikke helt så mange af på Historisk Institut, som senere tider mytedannere har forsøgt at fremmane. Han var i 1969 medlem af VS's hovedbestyrelse, og i partiets interne fløjkampe mellem leninisterne og det såkaldte producentkollektiv tilhørte han sidstnævnte. I et foredrag, som han holdt i 1981 om hovedlinjer i dansk politisk idéhistorie (trykt i *Historisk Tidsskrift*, 1984:1) kan man se, hvordan han på dette tidspunkt arbejdede inden for en eksplicit marxistisk forståelsesramme. I den ligeledes meget udførlige anmeldelse af Kirsten Agerbæks disputats om N.L. Høyen få år senere (*Historisk Tidsskrift*, 1987:1) er denne ramme ikke længere synlig. Begge arbejder er fortsat uomgængelige for den, der beskæftiger sig med periodens politiske kultur og idéhistorie i Danmark.

Vammen virkede op gennem 1970'erne i forskellige af universitetets styrende organer, bl.a. Konsistorium 1974-77, og var dertil aktiv i Magisterforeningen. Han var altid rede til en hyggesnak ud på eftermiddagen over en kop kaffe med piskefløde, og ved festlige lejligheder, som fx julefrokoster, runddelte han beredvilligt af lageret af håndrullede cigarer. Han var en livsnyder, som ikke gik af vejen for en længere omvej på cyklen for at frekventere den helt rigtige chokoladebutik. Han var generøs med sin viden, og han gik ikke af vejen for venligt, men myndigt at retlede yngre kolleger, som kom for skade at udtale sig skråsikkert om noget, de ikke havde forstand på.

Han havde en veludviklet humoristisk sans og en sikker replik. Da Danmarks Radio opgav den direkte transmission af rådhusklokkerne inklusiv timeslag som indledning til middagsradioavisen til fordel for en båndoptagelse af blot optakten, skrev Vammen et læserbrev i *Politiken*, hvis fulde ordlyd er som følger: „Angående rådhusklokkerne vil jeg spørge radiodirektøren: Nøjes du også selv med forspillet?“ (*Politiken*, 8. marts 2003)

Vammen var venstreorienteret af overbevisning, erklæret anarkist og konservativ af gemyt. Hans kontor var udstyret med møbler, som han selv havde været med til at evakuere, da Historisk Institut flyttede fra Bispetervet til Njalsgade, ligesom han vogtede nidkært over et navnkundigt mødebord med indlagt læder, der stadig forefindes på instituttet, og som den beundrede lærer, professor Astrid Friis, havde fået fremstillet. Alt dette i protest mod arkitekterne Eva og Nils Koppel, der havde tegnet det brutalistiske KUA alt inklusive, også inventaret. Det var endvidere Vammen, der ved flytningen sørgede for at bevare et malt portræt af Johannes Steenstrup, på et tidspunkt da Steenstrups konservative skole stod i meget lav kurs. Et maleri, han i øvrigt mente var mislykket.